

JOE

De cultklassieker van kunstenaar en
auteur Joe Brainard, over opgroeien in
de jaren '50 in Oklahoma en zijn leven
in de jaren '60 en '70 in New York City

BRAINARD

IK

HERINNER

ME

VERTAALD DOOR
JOHANNES JONKERS

'Ik herinner me is een klein meesterwerk. Een van die zeldzame boeken
waar je nooit op uitgekeken raakt.' UIT HET VOORWOORD VAN PAUL AUSTER

JOE BRAINARD

Ik herinner me

Vertaald uit het Engels door Johannes Jonkers

Met een voorwoord van Paul Auster

Uitgeverij Oevers
Zaandam 2022

Herdruckt uit *Collected Writings of Joe Brainard*,
onder redactie van Ron Padgett (Library of America, 2012)
I Remember copyright © 2012 The Estate of Joe Brainard
Inleiding copyright © 2012 Paul Auster
Herdruckt in overeenstemming met Library of America,
www.loa.org. Alle rechten voorbehouden
Vertaling © Johannes Jonkers en Uitgeverij Oevers, 2022
Omslagontwerp en vormgeving binnenwerk
Martijn Couwenhoven, Uitgeverij Oevers

NUR 302
ISBN 9789492068880
www.uitgeverijoevers.nl

VOORWOORD

Ik kan me niet herinneren hoe vaak ik *I Remember* heb gelezen. Ik ontdekte het boek in 1975 kort nadat het was uitgekomen, en in de tussenliggende drieënhalve decennia ben ik er om de paar jaar naar teruggekeerd, misschien in totaal zeven of acht keer. De tekst is niet lang (slechts 138 pagina's in de oorspronkelijke uitgave), maar ondanks dit veelvuldige herlezen heb ik, telkens wanneer ik Joe Brainards kleine meesterwerk opnieuw opensla, de eigenaardige gewaarwording dat ik het voor het eerst onder ogen krijg. Behalve een paar onuitwisbare passages zijn bijna alle herinneringen die op de bladzijden van *I Remember* zijn vastgelegd uit mijn eigen herinnering verdwenen. Er zijn eenvoudigweg te veel details om langere tijd vast te houden, er is te veel leven gestouwd in Brainards verschuivende, wervelende collage van herinneringen om door één persoon in zijn geheel onthouden te kunnen worden, en dus herken ik weliswaar veel aantekeningen op het moment dat ik ze begin te herlezen, maar herken

ik veel andere niet. Het boek blijft nieuw, vreemd en verrassend – want *I Remember* is, zo klein als het is, onuitputtelijk, een van die zeldzame boeken waar je nooit op uitgekeken raakt.

Als productief beeldend kunstenaar en incidenteel schrijver stuitte Brainard in de zomer van 1969 op de simpele maar ingenieuze compositiemethode van *I Remember*. Hij was net zevenentwintig, maar voor zijn leeftijd zeer ontwikkeld en kundig, een vroegrijpe jongenskunstenaar die al als leerling van de basisschool in Tulsa, Oklahoma, zijn werk exposeerde en prijzen won, en vóór zijn twintigste op de Lower East Side van Manhattan belandde. In 1969 was hij een veteraan in de kunstscene van New York, bekend van meerdere eenmanstentoonstellingen en talrijke groepstentoonstellingen, coverontwerpen voor tientallen kleine literaire tijdschriften en poëziebundels, toneeldecors voor theaterstukken van LeRoi Jones en Frank O'Hara, en ook stripverhalen (de meeste daarvan hilarisch) in samenwerking met een lange lijst van bevriende dichters. Hij maakte collages, grote en kleine assemblages, tekeningen en olieverfschilderijen – zijn productie was gevarieerd en onophoudelijk –, en daarnaast vond hij ook nog tijd om te schrijven. Vóór de wonderbaarlijke doorbraak in 1969 had Brainard gedichten, dagboeken en korte prozastukken gepubliceerd in een aantal literaire tijdschriften die verbonden waren met

de New York School, en had hij al een onverwisselbare eigen stijl ontwikkeld: charmant, grillig, zonder pretenties, vaak ongrammaticaal en transparant. Die kwaliteiten zijn allemaal aanwezig in *I Remember*, maar nu had hij bijna bij toeval een ordeningsprincipe ontdekt, en het schrijven neemt een hoge vlucht naar een totaal ander register.

Met karakteristieke nonchalance en scherpzinnigheid beschreef Brainard die zomer in een brief aan de dichteres Anne Waldman de opwinding die hij voelde toen hij aan zijn nieuwe project werkte: 'Ik ben de laatste tijd helemaal in de wolken over een stuk met de titel *I Remember* dat ik nog steeds aan het schrijven ben. Ik voel me net als God die de Bijbel schrijft. Ik bedoel, ik heb het gevoel dat ik het niet echt schrijf, maar dat het omwille van mij wordt geschreven. Ik heb ook het gevoel dat het net zo goed over iedereen gaat als over mij. En dat bevalt me. Ik bedoel, ik heb het gevoel dat ik iedereen ben. En dat is een fijn gevoel. Het zal niet zo blijven. Maar ik geniet ervan zolang het kan.'

Ik herinner me... Het lijkt nu zo voor de hand liggend, zo vanzelfsprekend, zo fundamenteel en zelfs oeroud – alsof deze toverformule al bekend is sinds de uitvinding van de geschreven taal. Schrijf de woorden *Ik herinner me* op, wacht enkele ogenblikken, geef je geest de gelegenheid zich open te stellen, en onvermijdelijk zúl je je ook herinneren, en wel met een helderheid en een ge-

detailleerdheid die je zal verbazen. Deze oefening wordt tegenwoordig bij elke schrijfcursus gebruikt, of die nu voor kinderen is, voor studenten aan de universiteit of voor hoogbejaarden, en het resultaat is telkens weer dat lang vergeten bijzonderheden van geleefde ervaring naar boven komen. Zoals Siri Hustvedt schreef in haar recente boek *The Shaking Woman or a History of My Nerves*: 'Joe Brainard vond een herinneringsmachine uit.'*

Maar zodra je die machine uitgevonden hebt, hoe gebruik je hem dan? Hoe tem je de herinneringen die door je heen gaan stromen tot een kunstwerk, tot een boek dat ook anderen dan jouzelf iets zegt? Sinds 1975 hebben velen hun eigen versie van *I Remember* geschreven, maar niemand is in de buurt gekomen van de sprankeling van Brainards origineel, dat boven het zuiver particuliere en persoonlijke uitstijgt en een werk wordt dat over *iedereen* gaat – op dezelfde manier waarop alle grote romans over iedereen gaan. Het komt me voor dat Brainards prestatie het product is van verscheidene krachten die gelijktijdig werkzaam zijn in het boek: de hypnotische kracht van bezwering; de beknoptheid van het proza; de moed van de auteur om dingen over zichzelf te onthullen (vaak seksueel) die de meesten van ons te gênant zouden vinden om

* New York: Henry Holt, 2010.

erin op te nemen; het schildersoog voor detail; het verteltalent; de tegenzin om over andere mensen te oordelen; de innerlijke alertheid; het gebrek aan zelfmedelijden; de modulaties van toon, variërend van botte bewering tot uitvoerige vluchten van de verbeelding; en dan, bovenal (het bevredigendste van alles), de complexe muzikale structuur van het boek als geheel.

Met muziek bedoel ik contrapunt, fuga en herhaling, de vervlechting van verschillende stemmen door de bijna vijftienhonderd aantekeningen van het boek heen. Een thema wordt even opgepakt, dan losgelaten, dan weer opgepakt, op dezelfde manier waarop een hoorn enkele ogenblikken in een orkestraal stuk zou kunnen klinken, om vervolgens plaats te maken voor een viool, die op zijn beurt plaatsmaakt voor een cello, en dan, inmiddels bijna vergeten, komt de hoorn plotseling terug. *I Remember* is een concert voor meerdere instrumenten, en onder de diverse strijkers en houtblazers die Brainard gebruikt in zijn vrij bewegende, voortdurend veranderende compositie bevinden zich de volgende:

- Familie (ruim zeventig aantekeningen), zoals: 'Ik herinner me mijn vader in een tutu. Als een ballerina in een variétés-show in de kerk'; 'Ik herinner me de tijd dat "vader" te formeel leek, en papa ondenkbaar was, en pa te quasi-ongedwongen. Maar omdat het in mijn ogen het minste van drie kwaden was, koos ik voor quasi-onge-

dwongen'; 'Ik herinner me de enige keer dat ik mijn moeder zag huilen. Ik zat abrikozentaart te eten.'

- Eten (honderd aantekeningen), waaronder boterhammen met boter en suiker, zout op watermeloen, snoep in bioscoopzalen, en herhaalde toespelingen op ijs, zoals: 'Ik herinner me hoe lekker een glas water kan smaken na een schaalje ijs.'

- Kleren (ruwweg negentig aantekeningen), waaronder chique roze overhemden, dophoedjes en dikke stropdassen met vissen erop. (Brainards vroegste ambitie was modeontwerper te worden.)

- Films, filmsterren, tv en popmuziek (ruim honderd aantekeningen), waaronder verwijzingen naar Perry Como, Liberace, Hopalong Cassidy, Dinah Shore, Tab Hunter, Marilyn Monroe (diverse keren), Montgomery Clift, Elvis Presley, Judy Garland, Jane Russell, Lana Turner, de Lone Ranger, en een heleboel anderen. 'Ik herinner me dat de benen van Betty Grable verzekerd waren voor een miljoen dollar'; 'Ik herinner me geruchten over wat Marlon Brando moest doen om zijn eerste filmrol te krijgen'; 'Ik herinner me de zéér dunne taille van Gina Lollobrigada in *Trapeze*.'

- School en kerk (ruwweg honderd aantekeningen), zoals: 'Ik herinner me hoe graag ik op de middelbare school mooi en populair wilde zijn'; 'Ik herinner me een geschiedenisleraar die er steeds mee dreigde uit het raam

te springen als we niet stil werden. (Eerste verdieping.); 'Ik herinner me de klok van drie uur tot halfvier'; 'Ik herinner me dat ik twee jaar lang spiekte bij Spaans door de vertalingen van woorden er dunnetjes met potlood bij te schrijven.'

- Het Lichaam (meer dan honderd aantekeningen), variërend van intieme persoonlijke bekentenissen: 'Ik herinner me dat ik mijn pik en ballen ooit bekeek en ze rond-uit weezinwekkend vond', tot observaties over anderen: 'Ik herinner me een hele grote jongen die Teddy heette en hoe harig de benen van zijn moeder waren. (Lange zwarte haren, platgedrukt onder nylons.)'

- Dromen, Dagdromen en Fantasieën (ruim zeventig aantekeningen), die vaak betrekking hebben op seks ('Ik herinner me seksuele fantasieën waarin ik het met een vreemde deed in het bos') maar net zo vaak niet, zoals: 'Ik herinner me dagdromen waarin ik een zanger was die helemaal in z'n eentje op een groot podium stond zonder decor, alleen één schijnwerper op me gericht, en dat ik met alles wat ik in me had zong en mijn publiek tot tranen van liefde en genegenheid roerde.'

- Vakanties (vijftig aantekeningen), met name rond kerst, Thanksgiving, Pasen, Halloween en de nationale feestdag op 4 juli. 'Ik herinner me hoe leeg de eerste kerstdag was na het uitpakken van de cadeautjes.'

- Voorwerpen en producten (meer dan honderd aante-

keningen), waaronder lampen van drijfhout, klikkralen, bonenzak-asbakken, paarlemoeren plastic toiletbrillen, met siersteentjes ingelegde flessenopeners, kammen van het merk Ace, rolschaatssleutels, Aspergum-kauwgom, gedeukte pingpongballetjes en mini-bijbels. 'Ik herinner me de eerste balpennen. Ze haperden en lieten kleine inktballetjes achter die zich op de punt verzamelden.'

- Seks (ruim vijftig aantekeningen), met nauwkeurige beschrijvingen van het eerste heteroseksuele gerotzooi op de middelbare school: 'Ik herinner me de eerste keer dat ik werd afgetrokken (had het nog niet voor mezelf ontdekt). Ik wist niet wat ze probeerde te doen en dus lag ik daar maar als een zombie en werkte helemaal niet mee'; latere homoseksuele ervaringen en glimpen van de homowereld: 'Ik herinner me dat ik het niet kon uitstaan van mezelf dat ik jongens die ik vast wel kon oppikken niet oppikte, uit angst om afgewezen te worden'; en meer algemene (vaak aandoenlijke) opmerkingen: 'Ik herinner me de eerste seksuele ervaringen en knikkende knieën. Ik weet zeker dat de seks nu veel beter is, maar toch mis ik knikkende knieën.'

- Grappen en Gangbare Uitdrukkingen (ruim veertig aantekeningen), waaronder lugubere grappen, Mary Anne-grappen: 'Ik herinner me "Mammie, mammie, ik hou niet van m'n broertje". "Hou je mond, Mary Anne, en eet wat ik je voorzet!"'; grappen over handelsreizigers,

en uitdrukkingen als ‘om het maar eens origineel uit te drukken’, ‘See you later, alligator’, ‘Omdat ik het zeg’ en ‘Ik herinner me “Boem!” als kindjes vallen.’

- Vrienden en Kennissen (ruim negentig aantekeningen), die doorgaans de vorm aannemen van kleine vertellingen en over het algemeen langer zijn dan de andere gedeelten van het boek. Een voorbeeld: ‘Ik herinner me de bridgelerares van mijn ouders. Ze was heel dik en heel potteus (kortgeknipt haar) en ze was een kettingrookster. Ze ging er prat op dat ze geen lucifers bij zich hoefde te hebben. Ze stak elke nieuwe sigaret met de oude aan. Ze woonde in een huisje achter een restaurant en is heel oud geworden.’ Nog een voorbeeld: ‘Ik herinner me Anne Kepler. Ze speelde fluit. Ik herinner me haar rechte schouders. Ik herinner me haar grote ogen. Haar licht gekromde neus. En haar volle lippen. Ik herinner me een olieverfschilderij dat ik heb gemaakt van haar op haar fluit. Een paar jaar geleden is ze omgekomen bij een brand terwijl ze een fluitconcert gaf in een kindertehuis in Brooklyn. Alle kinderen werden gered. Ze had iets van wit marmer over zich.’

- Autobiografische Fragmenten (twintig aantekeningen): een minder nadrukkelijk thema dan de andere door Brainard onderzochte onderwerpen, maar essentieel voor ons begrip van zijn project, zijn leven. We zien hem voor het eerst in New York aankomen, we horen over zijn stot-

teren en verlegenheid, we zijn getuige van zijn eerste ontmoeting met de dichter Frank O'Hara, worden ingelicht over zijn armoede en behoeftigheid tijdens een vroeg verblijf in Boston ('Ik herinner me in Dayton, Ohio, de kunstmarkt in het park, waar ze me al mijn naakte zelfportretten lieten weghalen'), krijgen een volledig verslag van zijn keuring voor militaire dienst en dat hij afgekeurd werd nadat hij verklaard had homoseksueel te zijn (hoewel hij op dat moment nog maagd was), en worden deelgenoot gemaakt van zijn zelftwijfel als kunstenaar, die zeker een rol heeft gespeeld in zijn besluit om te stoppen met het exposeren van zijn werk tijdens de laatste vijftien jaar van zijn leven, zoals in zijn laconieke maar schrijnende aantekening: 'Ik herinner me dat ik dacht dat ik een groot kunstenaar was.'

- Inzichten en Bekentenissen (veertig aantekeningen), de meeste daarvan over Brainards innerlijke leven en karakter, zijn overweldigende verlegenheid ('Ik herinner me dat ik nooit hilde in het bijzijn van andere mensen'; 'Ik herinner me dat ik het gênant vond om mijn neus te snuiten in het openbaar'), zijn onhandigheid in sociale situaties ('Ik herinner me, op feestjes, dat je alles tegen iemand hebt gezegd wat je kunt bedenken – en daar sta je dan met zijn tweeën'), en, hier en daar, momenten van bijna verblindende emotionele helderheid: 'Ik herinner me dat het leven toen even serieus was als nu', wat de belangrijk-

ste zin van het boek zou kunnen zijn, de reden waarom de vijftienhonderd fragmenten van *I Remember* uiteindelijk samenhangen en een degelijk en geïntegreerd werk vormen.

- Mijmeringen (ruim dertig aantekeningen), die de diverse losse gedachten volgen die het bewustzijn in en uit vliegen, de verbijstering en perplexiteit van iemand die de wereld probeert te begrijpen, de bizarre vragen die alle mensen zichzelf uiteindelijk op enig moment stellen: 'Ik herinner me dat ik niet begreep waarom mensen aan de andere kant van de wereld er niet vanaf vielen'; 'Ik herinner me dat ik me afvroeg of meisjes ook scheten lieten'; 'Ik herinner me dat ik me afvroeg hoe duiven "het doen"'; 'Ik herinner me dat ik ooit dacht dat het misschien doodzonde was om je pis door te trekken. Ik herinner me dat ik dacht dat pis vast wel ergens goed voor was en dat als je maar kon ontdekken waar het goed voor was, je een fortuin kon verdienen.'

Dat zijn de diverse thema's en draden die het geheel van *I Remember* vormen. Een van de vele verdiensten van het boek is dat het met grote concentratie blijft stilstaan bij de zinnelijke details van het lichamelijke leven (hoe het voelt om je haar te laten knippen in een kapperszaak, hoe het voelt om 'heel snel om je eigen as [te] draaien tot je niet meer op je benen kunt staan', om voor het eerst water in je maag te horen klotsen en te denken dat je mis-

schien een tumor hebt), dat het de banale en triviale details van het Amerikaanse landschap van de jaren veertig, vijftig en zestig liefdevol vastlegt en ons een portret biedt van een specifieke man – de bescheiden, zich wegcijferende jonge Joe Brainard. Het wordt op zo'n precieze en ongeremde manier weergegeven dat wij als lezers onvermijdelijk onze eigen levens in het zijne geportretteerd zien. De herinneringen blijven op ons af komen, niet aflatend en zonder pauze, de ene na de andere, zonder restricties wat betreft chronologie en plaats. Het ene moment zijn we in New York, het volgende moment zijn we in Tulsa of Boston, een herinnering van twintig jaar geleden staat zij aan zij met een herinnering van vorige week, en hoe verder we in de tekst vorderen, hoe meer resonantie elke verwoording teweegbrengt. Zoals Brainard zelf begreep toen hij *I Remember* schreef: het is waarlijk een boek dat iedereen toebehoort.

Het is ook interessant om te bekijken wat Brainards boek níét bevat, alles wat de meesten van ons waarschijnlijk geneigd zijn erin te stoppen als wij onze eigen versie van *I Remember* zouden gaan schrijven. Geen herinneringen aan ruzies met broertjes en zusjes, geen herinneringen aan wreedheid en fysiek geweld, geen woede-uitbarstingen, geen drang om rekeningen te vereffenen, geen bitterheid. Behalve vluchtige verwijzingen naar de moord op Kennedy, 'Korea' (tussen aanhalingstekens) en de slogan

'I Like Ike' van de presidentscampagnes van Eisenhower, zijn er geen herinneringen aan politieke, openbare of nationale gebeurtenissen. Mondriaan, Picasso en Van Gogh worden allemaal genoemd, maar er is niets over Brainards ontwikkeling als beeldend kunstenaar, en behalve het feit dat hij alle romans van Dostojevski in Boston heeft gelezen, zijn er geen herinneringen aan de ontdekking van het werk van andere schrijvers, ook al was Brainard een hartstochtelijk lezer van fictie. Geen verdriet, geen woe-de, en heel weinig tranen. Slechts één aantekening ('Ik herinner me dat ik in een pikdonkere nacht in een depressieve bui vol drama mijn bril vanaf de veerboot van Staten Island in de oceaan gooide') laat iets doorschemeren van emotioneel lijden of diepe innerlijke beroering. Brainards boek werd precies op het moment geschreven dat het Amerikaanse literaire landschap gedomineerd werd door de zogeheten bekentenispoëzie. Sylvia Plath, Anne Sexton en John Berryman (alle drie pleegden zelfmoord) waren in zwang, en de hoogdravende gemoedsuitstorting was een aanvaardbare, zelfs geprezen vorm van poëtisch discours geworden. Brainard doet bekentenissen, maar is niet hoogdravend, en de mythologisering van het verhaal van zijn eigen leven interesseert hem niet. Hij verleidt ons met zijn zachtmoedigheid, zijn gebrek aan opgeblazenheid, zijn onwankelbare belangstelling voor alles wat de wereld hem biedt. Hij begint en eindigt klein, maar de

cumulatieve kracht van zoveel kleine, verfijnd weergegeven observaties maakt dit boek tot iets groots, iets wat in mijn ogen een blijvend deel van de Amerikaanse literatuur zal worden.

Vóór *I Remember*, na *I Remember*, en zelfs tijdens *I Remember* (dat in vier afzonderlijke stadia tussen 1969 en 1973 werd geschreven), waren er, en zijn er, de enkele honderden pagina's van Joe Brainards andere teksten. Dit werk overspant drie decennia (van de vroege jaren zestig tot de vroege jaren negentig) en valt min of meer evenwichtig verdeeld in drie categorieën: korte teksten (fictie, non-fictie, gedichten) en dagboeken of logboeken (Brainard gebruikte de termen door elkaar). De korte stukken zijn over het algemeen grappig – vaak hilarisch grappig. De dagboeken zijn vlakker en introspectiever, maar ook niet zonder vlagen van grappigheid. Brainard is als schrijver niet in een hokje te stoppen, maar er zijn momenten waarop zijn groteske verzinsels doen denken aan enkele van de meer absurde stunts van oudere Amerikaanse humoristen, in het bijzonder Ring Lardner en S.J. Perelman. Hoe verschillend ze in veel opzichten ook zijn, alle drie delen ze een liefde voor onzin, voor parodie en pastiche, voor onsamenhangende verhalen, en benaderen ze

het komische afwisselend op een rauwe en een onderkoelde manier. In het geval van Brainard zou je ook de invloed van dada en surrealisme kunnen noemen, maar dan gefilterd door de scherts en ironie van de dichters van de New York School, en verder zo nu en dan een kleine hommage aan Gertrude Stein, zoals in zijn verrukkelijke passage uit een vroeg ‘verhaal’ met de titel ‘May Dye’: ‘vogelveren breken bleek tamelijk makkelijk en uiterst vermakelijk en we vermaakten ons met vermakelijke dingen op de meest vermakelijke manier waarop je je met vermakelijke dingen kunt vermaken.’

Van de exuberante dolle pret van ‘Back in Tulsa Again’ tot het oneerbiedige en opwekkende ‘People of the World: Relax!’ (‘Rustig aan en rook veel/ Maak op de wc zoveel lawaai als je wilt/ Andere mensen zullen je horen maar dat geeft niet/ Mensen op deze wereld: ONTSPAN JE!’) tot de onnozele briljantheid van het uit één zin bestaande ‘No Story’ (‘Ik hoop dat u er evenveel van heeft genoten dit verhaal niet te lezen als ik ervan genoten heb het niet te schrijven’), ontwapent Brainard ons met het schijnbaar nonchalante, spontane karakter van zijn werk en zijn koppige weigering om de heilige huisjes van gewichtigheid te respecteren. We moeten niet vergeten dat hij heel jong was toen de wildste stukken uit deze bundel werden geschreven – hij was nog steeds in de twintig –, en wat deze werkjes zeer goed weten te vangen is in mijn ogen juist

een besef van jeugd, de lach van de jeugd, de energie van de jeugd, die hoopvolle, anarchistische tijd waarin alle horisonten voor ons open liggen en de toekomst zonder grenzen lijkt te zijn.

Maar gaandeweg krijgen de stukken een somberder toon, ook al handhaaft Brainard zijn lichtvoetigheid. Halverwege de jaren zeventig, na zijn enorme tentoonstelling van 1500 collages in de Fischbach Gallery, lijkt hij in een persoonlijke en artistieke crisis te zijn beland, die tot verontrustende opmerkingen leidde als: ‘de persoon die ik altijd dacht te zijn is er gewoon niet meer: *bestaat niet!*’ (in ‘Nothing to Write Home About’) en dan, een paar zinnen later in hetzelfde stuk: ‘de mogelijkheden zijn niet meer onbegrensd... de verleiding om je in je eigen drek te wentelen – om je gewoon over te geven – het op te geven – is veel te aanlokkelijk. En een veel te realistische mogelijkheid tot troost.’

In 1978, in een interview met Anne Waldman, is het duidelijk dat Brainard zich al aan het voorbereiden is om het bijltje erbij neer te gooien:

AW: Denk je dat je de keus hebt om kunstenaar te zijn?

JB: O ja, ik denk dat je altijd een keus hebt.

AW: Wanneer heb je die keuze gemaakt?

JB: Ik denk niet dat ik die ooit heb gemaakt, maar

ik denk wel dat ik een keus heb. Ik denk dat ik er nu mee zou kunnen stoppen.

AW: Is het niet te laat om te stoppen?

JB: Nee, dat denk ik eigenlijk niet. Ik denk dat ik morgen zou kunnen stoppen, dat denk ik echt.

Niet lang daarna stopte hij inderdaad. Geen tentoonstellingen meer van zijn werk, geen stukken meer om te publiceren. De volgende vijftien jaar – tot zijn dood aan aids in 1994 op tweeënvijftigjarige leeftijd – bracht hij zijn tijd door met het lezen van boeken en het onderhouden van zijn vriendschappen met de vele mensen van wie hij hield, de vele mensen die hem aanbaden. Waarom hij zich uit de kunstwereld terugtrok blijft een raadsel. Sommigen zeggen dat hij was opgebrand, uitgeput van het bezeten tempo dat tot zo'n overvloedige stroom werken had geleid. Anderen zeggen dat hij teleurgesteld was in zijn ontwikkeling als kunstenaar, in zijn onvermogen (onvermogen dat hij bij zichzelf waarnam) om het schilderen met olieverf te beheersen in de mate die hij nastreefde. Volgens weer anderen, zoals de dichteres Ann Lauterbach (een goede vriendin van Brainard tijdens zijn laatste jaren), vond hij dat hij niet genoeg ambitie had, of in elk geval niet 'het goede soort ambitie'. En verder was er ook de toenemende prestatiegerichtheid en commercialisering van de kunstwereld, waar Brainard zich

steeds ongemakkelijker en minder op zijn plaats bij ging voelen, want, zoals Lauterbach het formuleert: ‘Joe moest niets hebben van deze nieuwe agressieve strijd. Leven en kunst waren voor Joe Brainard daden van toegewijde kameraadschap en productieve samenwerking.’*

Al deze factoren zouden een rol gespeeld kunnen hebben in Brainards besluit, maar het is belangrijk om in het oog te houden dat hij niet gekweld werd door dit besluit, en dat hij zijn carrière zonder spijt de rug toekeerde. Ron Padgett (de bezorger van *The Collected Writings of Joe Brainard*), wiens vriendschap met Brainard op de basisschool in Tulsa, Oklahoma, begon en voortduurde tot de laatste dag van Brainards leven in New York City, gelooft dat Brainards ontwikkeling van kunstenaar naar voormalig kunstenaar bijna onvermijdelijk was. Zoals hij in zijn boek over Brainard schrijft: ‘In een brief uit 1973 [...] verwees Joe naar wat hij zijn “fundamentele gebrek aan toewijding aan ‘de kunst’” vond. Voor hem was kunst “eenvoudigweg ‘een manier van leven’” die hem in staat stelde zijn behoefte te vervullen om mensen “een cadeau” te geven en daarvoor misschien liefde terug te krijgen. Geleidelijk aan [...] verminderde Joe’s behoefte

* Voorwoord bij *Joe Brainard, The Nancy Book*, in 2008 postuum uitgegeven door Siglio Press, Los Angeles.

om kunst te maken naarmate zijn eigen leven zijn kunst werd.’*

Met dit in het achterhoofd lijkt het me in alle opzichten passend dat Padgett ervoor heeft gekozen het tweede deel van *The Collected Writings* te beginnen en te eindigen met twee nog niet eerder gepubliceerde stukken: ‘Self-Portrait on Christmas Night’, geschreven in 1961, toen Brainard net negentien was, en een korte alinea zonder titel uit januari 1978, bijna een half leven later – een glimp als het ware van Joe Brainard voordat hij Joe Brainard werd, gevolgd door een glimp van Joe Brainard toen hij zich begon te distantiëren van de Joe Brainard van vroeger.

‘Self-Portrait on Christmas Night’ is een uiterst ontroerend document, een gepassioneerde hartenkreet van een hele jonge man (eigenlijk nog een jongen) over zijn hoop en angst als kunstenaar en als mens. Met griezelige vooruitziendheid brengt het de reis in kaart die deze jongeman op het punt staat te maken, alsof Brainard instinctief wist welke twijfels en potentiële struikelblokken op zijn pad zouden komen. Het verschilt qua toon van al zijn andere stukken, het is romantisch en buitensporig, en het is zowel een onafhankelijkheidsverklaring als een anato-

* *Joe: A Memoir of Joe Brainard*. Minneapolis: Coffee House Press, 2004.

mie van een ziel in tweestrijd. 'Ik zal altijd weten, maar zal nooit echt weten. Zal geweldige schilderijen maken, maar zal nooit doen wat ik wil. Zal het leven leren begrijpen en accepteren, maar zal nooit weten waarom. Zal liefhebben en de liefde bedrijven, maar zal weten dat het veel groter zou kunnen zijn. Zal slim zijn, maar zal altijd weten dat er zoveel meer te leren valt. Ik ben gedoemd, maar kan niet veranderen.'

Een uitbarsting van adolescente angst, zeker, één enkele alinea die ademloos voortsnelst over veertien gedrukte bladzijden, maar pijnlijk eerlijk en inzichtelijk, een onmisbare sleutel tot ons begrip van Brainards werk, en vervolgens, zestien jaar en een maand later, toen de adolescente vuren bijna waren gedoofd, zette de schilder die ook schrijver was zich aan het maken van een klein tafereel van woorden. Hij werkte kalm en geduldig, met geen andere ambitie dan de zichtbare en voelbare 'ditheid' weer te geven van hoe het voelt om in een kamer te zitten en uit het raam te kijken, en hij biedt zijn indrukken aan als een geschenk, want alle kunst is voor Brainard een geschenk aan de Ander, aan een werkelijk of verbeeld iemand, en die sublieme kleine alinea eindigt met deze woorden:

'Buiten voor mijn raam valt sneeuw tegen de achtergrond van een doorschijnende, diep lavendelblauwe hemel, met een zweempje oranje, die onderaan zigzaggend overgaat

in een silhouet van zwarte gebouwen. (De koelkast slaat af en schudt.) En zo simpel is het waar ik je over wil vertellen; al is het misschien niet veel, het is alles. Vanavond het ogenblik voor je schilderen.'

Paul Auster
December 2010

Ik herinner me

Ik herinner me de eerste keer dat ik een brief kreeg met de tekst NA VIJF DAGEN RETOUR NAAR op de envelop, en dacht dat ik de brief terug moest sturen naar de afzender nadat ik hem vijf dagen had bewaard.

Ik herinner me mijn opwinding als ik in de laden van mijn ouders snuffelde op zoek naar condooms. (Van het merk Peacock.)

Ik herinner me de tijd dat polio het ergste ter wereld was.

Ik herinner me chique roze overhemden. En veterdassen.

Ik herinner me de keer dat een kind me vertelde dat die zure klaverachtige blaadjes die we vaak aten (met gele bloempjes) zo zuur smaakten omdat honden erop pisten. Ik herinner me dat het me er niet van weerhield ze te eten.

Ik herinner me de eerste tekening waarvan ik me herinner dat ik die maakte. Een bruid met een hele lange sleep.

Ik herinner me mijn eerste sigaret. Een Kent. Boven op een heuvel. In Tulsa, Oklahoma. Met Ron Padgett.

Ik herinner me mijn eerste erecties. Ik dacht dat ik een of andere vreselijke ziekte had.

Ik herinner me de enige keer dat ik mijn moeder zag hui-
len. Ik zat abrikozentaart te eten.

Ik herinner me hoe erg ik heb gehuild bij de drie keer dat ik *South Pacific* (de film) zag.

Ik herinner me hoe goed een glas water kan smaken na een schaalje ijs.

Ik herinner me dat ik een speldje kreeg omdat ik vijf jaar lang geen enkele ochtend van de zondagsschool had overgeslagen. (Methodist.)

Ik herinner me een 'Kom als je favoriete persoon'-feestje, en dat ik als Marilyn Monroe ging.

Ik herinner me een van de eerste dingen die ik me herinner. Een frigidaire. (Iets anders dan een ijskast.)

Ik herinner me witte margarine in een plastic zak. En een

klein pakje met oranje poeder. Je deed het oranje poeder in de zak margarine en kneedde alles door elkaar tot de margarine geel werd.

Ik herinner me hoe erg ik vroeger stotterde.

Ik herinner me hoe graag ik op de middelbare school mooi en populair wilde zijn.

Ik herinner me dat als je op de middelbare school op donderdag groen en geel aanhad, dat betekende dat je homo was.

Ik herinner me dat ik op de middelbare school een sok in mijn onderbroek stopte.

Ik herinner me dat ik besloot predikant te worden. Ik herinner me niet dat ik besloot dat niet te worden.

Ik herinner me de eerste keer dat ik televisie keek. Lucille Ball nam balletles.

Ik herinner me de dag dat John Kennedy werd doodgeschoten.

Ik herinner me dat ik voor mijn vijfde verjaardag alleen

een zwarte satijnen avondjapon met blote schouder wilde hebben. En kreeg. Ik droeg hem op mijn verjaardagsfeestje.

Ik herinner me een droom die ik onlangs had waarin John Ashbery zei dat mijn schilderijen in de stijl van Mondrian beter waren dan Mondriaan.

Ik herinner me een droom die ik vaak heb gehad waarin ik kan vliegen. (Zonder vliegtuig.)

Ik herinner me veel dromen waarin ik goud en juwelen vond.

Ik herinner me een jongetje op wie ik na school moest passen terwijl zijn moeder werkte. Ik herinner me dat ik ervan genoot hem te straffen als hij stout was geweest.

Ik herinner me een terugkerende droom over een heleboel prachtige rode, gele en zwarte slangen in felgroen gras.

Ik herinner me St. Louis toen ik heel klein was. Ik herinner me de tatoeagewinkel naast het busstation en de twee grote leeuwen voor het Museum of Art.

Ik herinner me een geschiedenisleraar die er steeds mee dreigde uit het raam te springen als we niet stil werden. (Eerste verdieping.)

Ik herinner me mijn eerste seksuele ervaring in de metro. Een vent (ik durfde hem niet aan te kijken) kreeg een stijve en wreef hem heen en weer tegen mijn arm. Ik werd erg opgewonden en toen mijn halte kwam, rende ik naar buiten en naar huis, waar ik een olieverfschilderij probeerde te maken door mijn pik als kwast te gebruiken.

Ik herinner me de eerste keer dat ik echt dronken werd. Ik verfde mijn handen en gezicht groen met paaseiverf en bracht de nacht door in de badkuip van Pat Padgett. Ze heette toen nog Pat Mitchell.

Ik herinner me nog een andere vroege seksuele ervaring. In het Museum of Modern Art. In de filmzaal. Ik herinner me de film niet. Eerst werd er een knie tegen de mijne aan gedrukt. Toen lag er een hand op mijn knie. Toen een hand op mijn kruis. Toen zat er een hand in mijn broek. In mijn onderbroek. Het was heel opwindend, maar ik durfde hem niet aan te kijken. Hij vertrok voordat de film was afgelopen en ik dacht dat hij buiten de zaal op me zou staan wachten bij de prentenexpositie en ik bleef daar rondhangen, maar niemand was in mij geïnteresseerd.